

POMACI, TIŠINE

ANDRIANA ŠKUNCA

SADRŽAJ

PRIKUPLJANJE RUKOPISA	1
Prikupljanje rukopisa	2
Otok, slana riba	3
Tarantula	4
Kiša se uvlači pod more	5
Ovca	6
Noćni leptir	7
Svagda na uvidu	8
Iznad mraka	9
Izmaknuti prostori	10
Veli vrh	12
Sjena	13
Djetinjstvo	14
Mijene sunca	15
Putovanje	16
Vatra	17
Na vjetru	18
Udubine mraka	19
Sparina	20

Kako odlaziš	21
Umrežen u svoju mjeru	22
Na udaru kiše	23
Krajem ljeta	24
Nadomak ruševina	26
Obeshrabrenih kopita	27
S koliko lakoće	28
Položaj prema slici	29
Razmak	30
Rastanak	31
Zrcalo	32
Jesenska	33
Nakon što je dvadeset i jedan dan padala kiša	34
PRAH I SPOMEN	35
Početak proljeća	36
Sunčane pjege – noćne mrlje	37
Prizor	38
Na čijoj strani	39
Ni površine niti jasna oblika	40
Kupa	41

Prije sna	42
Nekog, negdje, nečim	43
Uzrok a ne posljedica	44
Staza vjeverice	45
Trenutak	46
Mokrice	47
Rukopis	49
Fotografski aparat	50
Fotografija	51
Kako sve brzo zaboravlja	52
Majka na putu iz jednu u drugu prostoriju	53
U svoj tihi hod	54
Noću nas pohode mrtvi	55
Stara ura	56
Zajedno s tobom prah	57
 POGOVOR: PJESME IZ PRAHA	
Željka Čorak	58
 O autorici	62
Impresum	64

PRIKUPLJANJE RUKOPISA

PRIKUPLJANJE RUKOPISA

U potrazi za vrevom ljeta prenosimo školjke s jedne na drugu stranu broorskog dnevnika.

Tamo piše: svjetlo pada zajedno s razinom mora – ljudi napuču žalo sjenama.

Nazubljene iglice ježinca zatežu površinu, njezine iskre.

OTOK, SLANA RIBA

Otok pretvoren u slanu ribu. Igramo se njegovim dračama. More se uvuklo u okoštale pukotine tla. Stisnuto smrznutim mrežama.

Osolica drži dan i sva njegova krila. Ne udara list, ne odvaljuje strmina.

Zasuta sva bliska mjesta u nepomičnoj studeni. Smrt nas ispituje, gleda. Kao i riblje ljuske razasute posvuda.

TARANTULA

Prozirna iznutra prema vani, i može se reći: evo ne-guštera. Pokret tarantule vabi raščlambu u kojoj i čovječja ribica i svijetlo krijesnice govore o istoj vrsti.

Između svoda i zemlje tvori korak čija brzina izmiče govoru.

Skrovitost s kojom živi u tamnim zakucima dana i noćna izloženost prostoru, jednake su putanji što je poništavaju.

Brzinu kojom obilazi mrak iščašuje dnevno svjetlo.

Posve blizu – natopljena vlagom, osluškuje svaki pomak.

KIŠA SE UVLAČI POD MORE

I

Kiša se uvlači pod more i tu bubri nabreklih mjehurima čije se stijenke otvaraju spram novih kapi. Bujice nanose zemlju na uzavrelu površinu, omekšavaju morsku koru, raznose neslanu srž. Slivovi svrdlaju dno jeguljama. Tako raste more. Njegovi se minerali vežu - grade morski lukobran. Jedna se obala puni vodenim zrnjem, druga nestaje u protegnutoj plimi. Takav rast jednak je gubitku. Vidi se po brazdama koje presušuju.

II

Noću struje unose svjetlo pod more. Tamo gdje svjetionik urezuje stalno istu crtu. Od njegova bljeska rastvara se brazgotina tame. Voda je nanosi pod kamen i taloži.

OVCA

Utihla uza zid tvori još jedan – niži. Kiša joj sipi u otvorene oči.

Ispire krajolik.

NOĆNI LEPTIR

Otežalih pokreta zračnom ništa poklanja težinu. Produbljuje kanale mraka, noćnu svilu. Iz tame nosi vlagu na stakla, otire sol i naslage odsutnosti. Unutrašnjost mrkline izvrće na našu stranu. Njegov je let odraz tišine koja mu prethodi. Ili stižu skupa.

Ličinka čista od ljubavi izgriza zračno središte i prstenastu prazninu. Otvara opnu nagorjele lubanje. I samu žrtvu.

Želja da bude visoko – prema svjetlu, pokazuje kako prigušena šara njegova tijela ima svrhu da se prozračí mijenom.

SVAGDA NA UVIDU

Kao stalna pratnja ljeta, pred vratima muhe. S njima u kuću ulazi omara. Slijeću na stol.

Roje se u grozomornom zujanju. Kad ih uznastojimo otjerati, razlete se u skrovite šupljine.

Moglo bi se reći: muha je najbolji čovjekov neprijatelj, svagda na uvidu.

IZNAD MRAKA

I

Zimi, noću, otok je iznad mraka. Rubni bridovi stežu sljepilo: dužinu i širinu dnevne potrošenosti. Gledajući s bilo kojeg mjesta teško je odagnati misao o njegovoj stisnutosti u pukotinu tmine što ga ne pridržava.

Misleći, naime, o tamnu otoku, mislim na njegovu izgubljenu stranu. Gdje su prilazi što omogućuju uspon, a uzvisine – sveukupnost?

II

Noću je otok prigušena mrlja mora. Voda ga podupire neprozirnim dnom. Na ozvjezdanom smo putu gdje se morsko raslinje uvija oko uzglavlja.

IZMAKNUTI PROSTORI

Nekoje nam stvari izmaknu iz života kao da nikada nisu postojale. Ostanu istom napori da se skupe obrisi, prisjećaji što udahnuju zbiljnost. Da bismo se dublje proželi izmaknutim, potrebno je doći blizu, odmjeriti vrijeme između onda i sada, ugraditi potankosti. Ali kako nedostaju stvarni, opipljivi oblici koje nedoknadivo zamišljam, cjelovitost prizora svagda je u nekom razmaku. Dvije su stvari tako zauvijek i nepovratno nestale iz mogućnosti da ih dodirnem, vidim: kuća u kojoj sam provela djetinjstvo i staro groblje. Nedostatak tih suprotnih slika odjedanput me ostavlja bez djetinjstva, zapravo bez mogućnosti da ga potvrdim.

S groblja posjedujem barem fotografiju, iz kuće ništa. Preostaje da je gradim i dopunjujem u mislima, po sjećanju kako nailazi: ulaz s kutne strane, kuhinja, dvorište. Vrijeme prije sna kad bi majka govorila: „Gre deveta ura“ (kao da je to neka gospođa koju ne smijem vidjeti).

Ali da bih skupila tu rasutu predodžbu potrebna mi je kuća, njezini omjeri, raspored soba, vrata, prozori... A nje nema, ni ulice, ni dvorišta. Nijedne podrobnosti što bi potvrdila viziju. Groblje je iz drugog razdoblja mog djetinjstva. Kao jedinu tvarnu uspomenu na taj predio očuvala sam dio nadgrobne ploče – nepravilno isklesan križ na čijem je podnožju, kao uporište, naznačena lubanja. Slijeva nadesno teku brojevi i slova prekinuti u sredini križem: 1861 – NAM NA..

Istrošena slova poput rebusa koji treba odgonetnuti u željeni iskaz, dio po dio. I taj razjedeni rukopis otkriva zajedništvo višeg smisla, on je tu očit. Tekst je vjerojatno glasio: I OTPUSTI NAM NAŠE GRIJEHE. Ja bih još dodala – i žalost što nedostaju cjeloviti prizori.

No, da li bi to onda bilo isto?

Ovako mogu zamišljati i kuću i ono što se u njoj događalo. Mogu dodati sve što mi padne na pamet, bez straha da će to stvarnost ispraviti.

Možda se time prošlost bogati za nešto dodano, za nestala carstva o kojima se znade dosta, samo što im nema tragova, ili još nisu pronađeni.

Na groblju kojeg više nema iskopane su zidine stare bazilike. Bila je neobično velika. Znači, puno je grobova stalo u nju. Sada poput jednog jedinog, starijeg od svih drugih, zadivljuje svojom protežnošću.

Kada tako nestanu prostori s kojima nas vežu prekomjerna čuvstva i kad ih jedino prizivanje nadopunjuje svojim tijekom, vidimo da prošlost obnavlja i dograđuje sadašnjost. A nesvjesni dio onaj svjesni.

VELI VRH

Iz podnožja nema puta i onaj kojim idem samo je jedan u nizu drugih – jednako nevidljiv. Gledam uzvisinu s koje se otkida golema težina. Uzdignuta prostornost skupljena na jednom mjestu. Najprije kao zapreka, pa utočište, pa neizmjerni muk.

Kamenje čuva dio preobrazbe, omeđuje prostor. U sve manje trusi se brdo i najsitniji pijesak dio je njegove protežnosti.

Opleten strujama zraka, otvoren na bezbroj mjesta. Istom potrošnošću udara vjetar. I da nema raspuklina, rana, sipljivih kamenčića, drača – još bismo ga teže dohvatili.

SJENA

Probodena kupinama sjena se uvukla u kamenjar, puži između naoštrenih škrapa, vuče za sobom ogrebene pršljenove.

Razvučena u tanku nit lijepi se za izdubena mjesta. Popucala visi u kapima. Malo dalje snova izbija iz podzemna tijeka, prati nas razasuta svuda naokolo. Stalno privezana za neku muku u nama – poput slomljena štapa o koji se oslanja.

Vodi nas rubom svoga protega ili mi vodimo nju. Mrvi se iz sunca, iz dogorjelih zraka: sažima u pepeo koji je naznačuje.

Za oblaka, sva istegnuta u dan.

I sve je sjena kad nje nigdje nema.

DJETINJSTVO

Na žalost ostavljam razlomljeni krug, pozdrav s njime. Dodajem mrvice ulja, osti, ribu.

Način na koji smo učili plivati vezani o kamen.

MIJENE SUNCA

Sunce zalijepljeno za prozor više nije užarena kugla u koju ne mogu gledati. Smanjeno – samo je hladna točka koju pomičem sa staklom. Zidom otiskuje svoj oslabljeli odraz.

Poslije, kad ga više nema, sunce naprašuje mrak. Isijava iz dogorjelih pukotina. Klizi s tamom i zatrpava samo sebe.

PUTOVANJE

Prije svakog putovanja valja pribrati misli, utonuti u dugu šutnju. Ostaviti sobu sa stvarima skupljenim u kutu, kamo teško dopire prašina. Ne treba pamtiti raspored predmeta, bez kojih nam boravak bijaše nezamisliv.

Putovanje potiskuje zaborav i već na pola puta dijeli uspomene usputnim predjelima što se mijenjaju s nama.

U neprozračenim škurima čeka svježina, neko drugo doba. Nepodmazana vrata s kojih otpada sol.

Cesta siječe jutro i orošena brda. Sjedimo u polutami koja nas razbuđuje. Ali gdje me je više i kamo manje odlazim: tamo odakle stižem ili ondje dokle idem?

Borovi omeđuju vjetar, kamenjar podupire nizbrdicu. Naprijed, svakako, i odatle dalje.

VATRA

Vatra počinje i završava kao pritisak u koji se ne može. U njoj i izvan nje širi se gust i neosjetljiv svijet. Dogorjelo tlo na trenutak zaustavlja rast, priprema zemlju na pomičan rez iz kojeg poslije izbija klica.

Isteže se između ugarka i pepela. Zaustavlja tamo, gdje počinje bez ičega – dokraja razasuta u budući plod.

Podržava ugljevititi trenutak s kojeg se još dimi dogorjela studen.

NA VJETRU

Pamtim kako su se spajali grozdovi, na vjetru dijelili mravi. Zrno izlučivalo sol. Bura izgrizala donju čeljust panja. Ponovno skupljala – izmaknuto. Zalud sam tražila ogrebotinu staze. Mogu izreći, ne gubeći ništa od svega.

A kako poreći?

UDUBINE MRAKA

Šutnja pribire riječi, sastavlja im dijelove. Raste tlak uz šumove što se talože na dnu jezika i rastvaraju u neovisne osinjake.

Govor, naprotiv, otvara neke druge mogućnosti. Tvoja se ruka podigne u trenutku kad se neka druga pomakne u njoj. Ukazuje na drugačiju prisnost.

Ako te i nema, a sve si manje tu: ostaju udubine mraka, zakorjele brazde, suženi krvotok.

SPARINA

Svod zaobljen u otežale kugle zraka. Kutovi svjetla šire se prema obzorju i odatle dalje: u sjecišta – ondje vid opisuje otežalost kopnom, more nebesku prozračnost.

U vrtačama srebrna i opasna tkanja. Jasnost se miri s magličastim trokutima goleti. Svuda iskušava ista sila.

Sparina pregrađuje brda: seli s jednog mjesta na drugo.

KAKO ODLAZIŠ

Kako se spremaš otkrpati, tako se istodobno vraćaš mjestima prošlosti. Premda zaničkana, potisnuta ili odveć bliska, ta se daljina, minula prožimanja stvarima, opet zaokružuju u tihi hod. Svod te slijedi slikama u prahu.

Ma koliko udaljena, ljubav se prerušava u stalnog istražitelja.

Ako je i prošla, ostali su crteži na stropu, vijuge sata, sitna sjećanja što se dadu razložiti. Kako odlaziš tako i budi: odsutnost što se vješa o vrata, škripa zardale ključanice, napor vjetra da zavlada i u sobi.

UMREŽEN U SVOJU MJERU

Pauk ispisuje svijet ovijen svilenim vlaknima, meku srž – do koje se rastvara. Umrežen u svoju mjeru iščekuje pad, umor krila. Kostur ose ili kojeg drugog kukca znak je prolaznosti, nepažljiva leta. U dostupnoj visini gradi mjesta, skuplja pokrete, njihovu težinu. Vjetar se naslanja na njega. Ljepljivo mu tkanje miješa s prašinom. Sve odjedanput zaustavlja. Žrtvu umata u vlastita stradanja. Ne odgađa ničiju smrt.

Ipak, čime i kako izvlači u zraku crtu između dviju tankih biljki od čije se težine one ne savijaju?

NA UDARU KIŠE

I

Kamen koji se ne pomiče ni za najuznositijeg vjetra, i kojemu u pukotine ne ulazi nikakav spomen - ni šum koraka ni ruka oslonjena o kameni mu luk.

Kiša ispire taloge soli, pokazuje nesavladivu potrebu da vlada.

Kap, žilav bič.

II

Obuzima dodir šuštave tišine. Cijedi se s mislima u istu isušenu lokvu. Nebo se stanjuje do napuknuća.

Kao da se rasprsla sva tekućina sabrana u svod. Nadilazi nas bodljama.

U ustima opire se dan.

KRAJEM LJETA

I

Skakavci u letu istežu sliku vlastita skoka. U nju se siplela modrina, vitica lozina rasta, koromač, kadulja.

Do mora vjetar u šuštavim listovima. Napuknuta dioba.

Suvišna se razdaljina trusi u otisak.

II

Samoća se vješa o vrata, zasipava pukotine, omekšava zid. Trebalo bi krenuti. Uzeti zrak za oslonac.

III

Stavljam pod plamen vrhove natučenih sadnica. Ali svjetlo pada u kušnju boje meda. Smola izgriza mliječ, pčela siše vunu. Otapa se dan u rešetkama grana. Ostrugana stabla izdužuju vjetar.

IV

Ljeto je unaprijed i unatrag, prizor kojem granice traju u samostalnu propadanju. Sunce rastače kosti prostora, spajajući bliske stvari: svod isušen sljepilom.

Ljeto je u praznoj školjki mlačna mrlja. Više ga ne vidim. Ne znam kamo bih.

V

I uopće, gorka naranča ispunja voćnjak crvenilom. Sunce obješeno o klatno odzvanja

cestom. Zasijeca otišlo.

NADOMAK RUŠEVINA

Nadomak ruševina javi se otok. Pijesak što ga sipko pretače vjetar. Nedostaju nam: dublja vjera i nekoliko koraka u središte.

Mjehuri lagano kruže oko usta bez usana. Trebalo bi reći – što reći zadnjoj niti ljeta?

OBESHABRENIH KOPITA

Da bi bila tu, voda dolazi s njihanjem životinja koje idu mokre, obeshabrenih kopita. Polako se odmata okus preskočenih zidova. Uvir u niže raznosi sjećanje. I ništa drugo. Visina čak, kad se izmjenjuju sumnje, iznenada zatire podnožje pokretima koji pokazuju udio šutnje. Široka ruka sabire otišlo.

Mulj zatvara nagnuta usta – riječ. Daleko od vodenog krova glista bira dvostruke pomake: kratkotrajni mrak i stazu bez jabuke.

S KOLIKO LAKOĆE

Trag što ga tijelo ostavlja na putu prema drugim stazama, tvori prazninu – vječni nestanak. Pozornost s kojom mislimo o odlasku jednaka je tome što nas dovodi u nepriliku – suviše prostrana zagonetka.

S koliko lakoće prepuštamo zemlji što nije njeno i prahu što teži visini. Kako brzo obavljamo posljednji pokret koji je znak popuštanja, mirenja s predjelom odsutnosti. Žaoke zajedno s ranama produljuju zaborav.

POLOŽAJ PREMA SLICI

Voda stvara udubine koje treba slijediti kako bismo spasili krajolik. Žrtvovati se za položaj prema slici onoga što s naporom stiže do nas. Možda jedva nešto sačuvane radosti.

Vlaga podgriza unutrašnju stranu puta. Virovi jačaju tlo.

Riječ u ustima izgovara zastrašujuća svojstva. To bi trebalo čuti. Sačuvati ravnotežu i položaj. Jednostavno – trajanje.

RAZMAK

I

Svršetkom ljeta drugačiji plamen. Kamen s kamenom uvećava prazninu. Svijet u dračama satkan tracima od ničeg, makar ga izdužili izvan zadanih granica.

II

U kamenjaru odjek odtutnjalih valova. Prašina lijepi napukla usta. Suho more isteže nekadašnju prisutnost. Upija neizrečenim mukom – zgusnutom tišinom. Pokazuje stranu punu prozračnosti koja je ispisuje.

RASTANAK

Noć u kojoj se putovanje rasjeklo na dvije polovice, pa je sve iskliznulo sa zadane putanje. Opoljeni zidovima mraka iznova se pitamo: nije li svaki korak kraj ove započete diobe?

Ma koliko odmakli od tišine što se zavukla pod stopala, još tiši pratimo joj odraze. Ti svakako želiš ponijeti sve svoje kao da unaprijed možeš odmjeriti težinu.

Ako je sve što smo do sada iskušali stalo u ovu večer, pitam te, što je ono izvan nje, koje nas obrušava?

ZRCALO

Uvlači nas u dubinu iz koje je teško izaći. Prostor zajedno s nama stječe naličje u kojemu zrači ista sjeta. Nekoliko se ponovljenih gesta ne da zaustaviti ni razlomiti.

Umnaža stvari i gomila usred svog velikog oka. Zrcali dvostruku sliku: vid koji ne nalazi i ruku koja prolazi mimo.

JESENSKA

Loza se spustila do ilovače, olakšana šuštavim pokrivačem. Ogoljelim vinogradom zec preskače zamku, na dohvat grabežljivim kljunovima. Vjetar ranjava panjeve.

Na zemlji isprekrižane udubine sjena – otisci trava kojih više nema. Tlo zajedno s ježevima diše kroz cjevčice korijenja.

Niske jastučnice neba podastiru duži san.

NAKON ŠTO JE DVADESET I JEDAN DAN PADALA KIŠA

Kosti omekšale od vlažna zraka. Blato izjelo tabane i koljena. Odozgo šibe ogulile ramena. Ni vjetra ni topline da otpočinem u drugačijoj svjetlosti. Samo prazni koraci što odzvanjaju udubljenim tragom. Trnje i kukci slijepljeni s vlagom.

Gazili jezgru blata, tonuli u srž. Tu nas zatjecale kože predaka, razmočene lubanje. Stapale se s nama, polako nestaje u svojim dupljama.

PRAH I SPOMEN

POČETKOM PROLJEĆA

Puca zračna kupola studeni, dan uranja u dublje nebo. Voda polako nadržava podnožja, šiblje i nakupine zime. Čisti korijenje od taloga mrzline.

Iz razvlaženih brazda niču visibabe, one tjeraju uvis zračne mjehure čijim se napinjanjem začinje cvatnja. Oslabljene, poslije žele natrag, u isti spasonosni mrak, toplu zemlju gdje se zrnca ruda i hranjivi sastojci okupljaju oko njihovih žila. Tako ostanu visjeti.

Označuju prijelaz između dvaju godišnjih doba. Cvat u bezsilju, polako, prema ishodu svojih napora, otežale nadolje.

Naslage se zime pretvaraju u paru, u kapljice zraka.

SUNČANE PJEGE - NOĆNE MRLJE

Kad se dan pregradi drvenim vratnicama, tmina pobijeli od silna pritiska. Njegova prignječena sjena isijava oštre rubove. Ispušta mrlje što se lijepe po zidovima.

Prašina čini udubine prozračnijim. Njima se talože osušene ljuske zraka. Omekšali predmeti propuštaju iskre tako uske da se jedva vide. Označene mlačnim krugovima kao da tonu.

Kaže se: sunčane pjege – noćne mrlje. Jedno skupljaju, drugo raspršuju.

PRIZOR

Prostor nedjelje uvučen u rukav dana. Tu nas njiše praznina zahvaćena odmakom. Zakrpali na brzinu nekoliko slika iz naslonjača, zaustili: ništa. Ti se lijepo odmaraj na svojoj uzvisini. Pakao salijeće naša skrivena usta. Žedaju nas uzglavlja.

I na tišoj bismo svečanosti propali.

NA ČIJOJ STRANI

Napeli pustoš do krajnjih granica. S njezinih rubova puca sve što smo htjeli učiniti, a nismo. Svatko gazio stazom u ishodište u kojem se nismo sreli. Putovi nam se dijelili polako, svaki na svoju stranu. Zidovi u nama izdužili se na sve oko nas.

Teško je vidjeti gdje nas je više, gdje još manje. Na čijoj smo zapravo strani.

NI POVRŠINE NITI JASNA OBLIKA

I

Niti ispružili ruku niti pritisli oči o bilo koju stranu. Samo uvukli u se zadnji dah, nagib prekomjerne žalosti.

II

Razgovorljivi u želji da se oglasi dirljiva žrtva. Smrznuta nam usna puna poruka. Tvrd misao.

Svjetlo klizi niz lice u pjenu uzglavlja.

Kako uzdići suhu sliku, kako je pokrenuti u anđela?

III

Lubanja rastopljena grudama mraka svojim položajem krivi predio. Muk se razlaže u nešto manje vidljivo. Uzduh otire s kostura sol.

Smrt nema površine ni jasna oblika.

KUPA

Tu se voda dijeli u dva niza: jednom stranom unilazi u niže, drugom izjeda krošnje poleglih vrba. Odavde sve teče do podnožja tvog grada – do zavoja s kojega čamci ne mogu dalje.

Niz vlati magla.

Šaljem ti ovu rijeku kao zrcalo o koje zapinje vjetar. Na tvoje uzglavlje sipi mekoća dana.
Vlaga nagriza sjećanje.

Slijepljena o zidove, otpada tišina. Izvan rijeke teče neka druga voda – širi se, dohvaća više nego što bi htjela.

Polako otapa: riječ, rečenicu – mijenja težinu.

PRIJE SNA

I

Između sna i bezdna ruka se drži kreveta, zadnjeg oslonca. Kako si nagnula glavu tako te nepoznata sila vuče u neko donje dno. Udišeš gušći zrak, nadahnutija pojila.

II

Zvijer sna budi se podignutih stopala. Na vrhu trepavica užarena tišina. Od budnosti do utonuća ista razdaljina.

NEKOG, NEGDJE, NEČIM

Ispekli dažd na ugljevlju smrti. Do dna uronili u mjerljivi vid. Sada nas kiša žeda mijehom nebesa, obasipa trunjem raspucalih zvijezda.

Poticali razumljivu riječ: nekog, negdje, nečim.

Kakvu li smo gorku pitkost upijali, kako se lomili lažnim predznacima.

UZROK A NE POSLJEDICA

Kako to ima vremena u Traklovim noćima gdje se mjesec sledio u napuklu ribnjaku a podnožje neba zgrušalo u naoštren vrh jutra.

Reci, ljubavi, gdje počinju tvoje nedoumice što su uzrok a ne posljedica danu.

Svitanje uz grm prede tanke niti. Korov obrasta svjetlo i sve se otvara prema drugačijem središtu.

STAZA VJEVERICE

Oblak nosi na žilicama ispisanu sliku svijeta. Oslikava je svaka crta na tvojoj ruci. Od puno dlanova otežaju zvijezde, zaiskre u travi. Crte se razvuku u stazu vjeverice. Njena brza igra kotrlja zrcala. Pokriva jezikom lješnjake. Igra se šumom – ona je njezin oblak.

TRENUTAK

Ako u iznimnom trenutku pogledam na sat i ugledam kako je kazaljka pokrila kazaljku, kažem: naše se misli prigrile istom sjenom držeći nas za ruke.

Ako su kazaljke smjer koji siječe vrijeme, ispružene u istu crtu iz koje se ne razaznaje gdje su presječene, kažem: ništa nas ne može prepoloviti. Ti držiš gornje vrijeme, ja donje, i oba pritiskom o krug podržavaju trajanje.

Ili kad se kazaljke razdvoje na jednakoj udaljenosti od brojeva jedanaest i jedan, čije podnožje zasijeca središte oštricom koja poništava odmak – pomislim – voli me, i cijela uronim u odraz te ljubavi.

MOKRICE

I

Raspucala jesen suši polja. Izgaraju vrškovi grana, tinja pepeo lišća. Tlo se trusi u ugasli vjetar. Ugarci krošnji prošupljili nebo. Blagost silazi u dan. Šuma steže obruč oko naših koraka. Zaplićemo se u šutnju iz koje nema odjeka. Usta slijepljena u muklinu.

Čitam s tvoje ruke predio koji ide na nas – iz tišine do pritajenih glasova. Treba izdržati spaljenu nutrinu stabala što nas griju svojim ogrebotinama. Koliko nepoznatih šumova u titravoj travi, koliko zamki što vrebaju razlomljenim čeljustima.

I ma koliko se opirali, već su s nama zavladaali.

II

Iznad putova postoji svagda jedan – onaj po strani; samo zamišljena crta prošivena napuklim lišćem, po kojoj se ravna naš hod. Tražimo ga ispod peteljki, napola ispruženih kao rep guštera. List je naćeo kostur od žila u kojem vlaga nabire čelo i svjetlucavo raspršuje glas.

Kažeš: među svim putovima odmjeravamo samo jedan. On je jednako nepouzdan i pun mraka. Premda nema nade i nekih konačnih obrisa, slijedim te sa strane osluškujući svaki tvoj pomak.

Usporednim hodom otiskujemo različite tragove. Po tvom se hladan dah zakorio u maglu. Lebdi vodena mreža u začavljenu zraku. Između brojnih kodova: šiba, mahovina – izabireš spužvastu gljivu s kapicom anđela. Mekana je, veliš, među prstima izbija vlažni prah.

III

Mogla bih odmijeniti ovu noć za neku drugu, okrenuti vrijeme naglavce i reći: to nismo propustili – ništa ne zaostaje za slikama u sjećanju. Mogli bismo iznova zadržati sve što smo obnavljali u nizu susreta.

Pitam, gdje si, dok sjedimo za istim stolom kao toliko puta – istih ruku i jednakih težina koje

su nas i prije udaljavale, ali ne toliko da se ne bismo dosegli, posve blizu potrebi što se skupljala na vrškovima prstiju.

Ispreplela nas nagorina svjetla i ona bivša ljubav opet se pokrenula.

Noć puno šira u samoći koja je osluškuje. Pada mrak sve niže u zastakljeno svitanje.

RUKOPIS

I

Podižem pogled s papira i sve što nazirem, otisak je mrlja.

Rukopis-mravinjak širi se uokrug stranica. Misao postaje opipljiva izbočina. Slova, usuprot, pritišću težinom koju mu daruju. Unutar sužena vidokrug a točka pribire mali svijet. Sve je lagano u ruci što prati mimohod stvari – svrstava ih i niže u pritajenoj radosti.

Izvan papira, lastavica u letu skuplja mušice. Paučina stišava pauka. I sve se dijeli po drugačijim svrhama.

II

Ako te uhvatim u svijetlu rešetku, izmjerim rast i širinu, hoćeš li danas izostati s popisa najbližih? Iz utihla rukopisa samo šare dopiru do tvog jastuka. Više kao trag koji ne možeš razmrsiti.

Davno već odustali od putovanja. Ovako iz daljine skupljam te na rubovima bjeline, dodirujem kao omekšali uzduh zavučen među prste.

I na kojoj smo to stranici zagledani unatrag kad rukopis oduzima gusta tkanja zbilje a riječ dopunjuje prostor?

Tebi je sve to ništa, i uspomene što nas ponekad dotiču prevrćeš u ništavilo.

Naravno, vidjet ćemo se – pišeš; pa mi se vidimo i kad se ne vidimo – pišem ti.

FOTOGRAFSKI APARAT

U foto napravi, iznutra, umjesto novih mogućnosti, javlja se lice težnje, ne iskupljuje vid. Potreba da se govori oslobađa tijelo gladi. Mislim odsutnost. Uz malo sjećanja skuplja, broji, poruku dva svijeta: i onoga u koji ideš, i onoga za koji poslije kažeš: to je bilo bilo.

FOTOGRAFIJA

Majčin štap – uzdignuta slika. Koljeno mora. Nepomično putovanje, pritisak daljine.

Potkradaš me usred svjetla: za riječ, za djetinjstvo, za mrvu soli.

KAKO SVE BRZO ZABORAVLJA

Kako joj nečujno prolazi, majka namata vrijeme na štap, razvlači ga u hodu. Doziva iz raznih udaljenosti, provjerava, pita. I dok šeta, štap je ticalo kojim ispituje – gleda.

Kako sve brzo zaboravlja, neprestano ponavlja isto: kako, kada, zašto? Sadašnjost protječe kroz nju kao nešto neprisutno. Sve čega se sjeća dolazi iz djetinjstva i nekih budućih predjela. O tome nam priča svagda isto.

Kad se uspinje stubištem, vrijeme za njom zamata nevidljivi sag. Sa svake stube pita: – Jesi doli? – Jesi li dolika?

Nikoga. Ništa.

MAJKA NA PUTU IZ JEDNE U DRUGU PROSTORIJU

U kocki tame svaki put ureže istu crtu teškim hodom kojim se pridržava. Od ulaska u mrak do izlaska u drugu prostoriju oslanja se o nevidljivi putokaz.

Dan joj zapreka.

Noć, nasuprot, razbuđuje pribranost što nepogrešivo upravlja njenim pokretima. Ili je to navika koja se ponavlja mehanički: put odlaska i put povratka?

Ruka izabire, štap odmjerava.

Pomaže li joj nešto pri tom ili pak potreba da prijeđe svagda istu razdaljinu, zrači čestice energije što je drugima nepoznata?

Slušam pucketanje poda, škripu vrata, putovanje se nastavlja. Jednakom upornošću nekoliko puta. Pa ipak – dokle je i s kojom slavom stigla?

U SVOJ TIHI HOD

Lica nategnutih na popucale kosti, nakanjuju se starci u svoj tihi hod. Prikrivaju put što ih sve više otkriva.

Polako ih napuštaju sjene, uvlače izbodena ticala. Otkinute, liježu u vlastiti prah.

Požuruje vrijeme izgrebeno starim pragovima. Suši zidove i one kojih više nema.

Sve kraći koraci između praznih kuća. Sjećanje razlaže izmaklo.

NOĆU NAS POHODE MRTVI

Iz zidova kraj kojih su prolazili, svake se noći otkine po sjena. Pomiču se bivši pokreti onih koji su ih ispunjali. Šumovi oglašuju poruke njihove nazočnosti. Čuvaju ih kao dio tvarnosti koja se raspršuje sa snom.

Dodaju nam neka svoja svojstva koja ne možemo ponoviti.

Šeću oko uzglavlja motreći na naš rast kao na nešto nužno. Kušamo ih razaznati u nizu slika što nadiru. Pomiču tamu, guraju je na nas. Iz korijena prošlosti nadopunjuju svijet.

Dovršavaju ono što su odlaskom zaboravili dogotoviti. Slijed putanje odjekuje pucnjevima što se potom javljaju. Škripe: kreveti, žaluzine, podovi. Tmina je njihova produljena kob. Ona se širi i rasteže poput sjećanja.

Iza pohoda mrtvih raste mrak, pomisao da se neće vratiti.

STARA URA

I

Nevidljive kazaljke grebu zid vukući za sobom luk putanje. Silazi staro vrijeme, vuče se po nama. Bez snage miruje zupčanik, više ga ništa ne pokreće. Iz utihlih satova izbija muklina. Dotiču nas uvrtnji i klatna, pokazuju svoje istrošeno lice – ali u prisnijoj slici.

II

Iz dana u dan uronjeni u sve dublju mijenu. Sjene nadržavaju uzvisinu stola, kosinu noćnog crnila. Napustili ih putokazi i mjernici sudbine. Ruše se malim kliskim šumovima kojih su se već odrekle. Slobodnije u svojim pomacima.

III

Vrijeme nas ispunja pukotinama, više ga ništa ne zadržava. Otežalo klizi niz prazninu. Sliježe se samo u sebi. Dopisuje broj koji ga propušta.

ZAJEDNO S TOBOM PRAH

Iz svake stvari koju dirnem diže se prašina – naboran zrak. Maknem li stolicu, čeka me u vunastim naslagama po podu. Uzmem knjigu, listam prah. Soba se naprašuje s jednog kraja na drugi. Uronjena u sitne čestice što se pri jačem vjetru ili hodu uzdižu iznad svog skrovišta.

Godinama se taloži i skuplja, tamni pri vrhu. Uočljiva za jačeg svjetla. Jednostavno se pojavi kao znak nevidljive duše predmeta i krajobraza.

Ulazi u ormare, pod svjetiljku, u pore zidova – sliježe se na staklo. S njom i vrijeme ide na nas. Sjeda na olovku, uvlači se u rukopis, među slova, izjeda papir.

Svaki dan pomalo nas izgriza iznutra i izvana. Prenosimo je pokretima, udišemo, putujemo s njom. Pripitomljena, svagda uz nas.

Istreš li je, isprašiš štapom – navire istodobno s nekog drugog mjesta. Cijeli svijet satkan je od njena pomična daha.

Ne vidiš li je, ne znači da je nema. Skrila se. Mahneš li rukom, možeš je dozvati. Za trenutak pokrenuti. I tako, zajedno s tobom idu prah i spomen da ćeš se u nj pretvoriti.

PJESME IZ PRAHA

Premda se iskustvo prostora ne dijeli od iskustva vremena, i dva su pojma samo rekviziti međusobne spoznaje, vijenci međusobnih metafora koje hrle da se spletu – ipak povremeno jedno od drugoga u govoru postaje jače. Tako bi se moglo naznačiti ono što se razabire u novim pjesmama Andriane Škunce. Pigment vječnih slika pokazao je svoj prašni sastav, najtvrdi od svih otoka, građa pjesme, rastavio se do onih sitnih i brzih čestica koje ni jednom obliku ne dopuštaju stalnost. U poeziji Andriane Škunce postoji nešto postupno i smjerno. Ona kao da je „do kraja svjetla služila pogledu“, vjerujući svijetu na sliku. Ali magija čitanja koja kao nagradu za svladana slova otvara posljedice riječi, umnožila je i podijelila smisao viđenog. Prizor je pristao da bude rezan, točke da budu birane, nagrađujući evidenciju sve tajnijim i nevidljivijim slojevima. „Prepuštajući srce mijeni prostora“, Andriana Škunca naukovala je o vremenu, zahtijevajući od sebe posluš kao prema najstrožem majstoru. Rezultat je iskaz bez suviška, bistrina i jednostavnosti do koje se prečacem samo uzalud pokušava.

Tko poznaje rane pjesme Andriane Škunce, znat će da postoji historijat te jednostavnosti, u kojemu jedna promjena igra značajnu ulogu. Nekada je glagol često izostajao iz sklopa riječi:

DO NEBA BIJELO

gorki kamariž uz more otoka
škrebut po zidovima ogradica
sa južnim vjetrom oganj krša
slobodno kamenje do neba bijelo
izgrizeno od soli najtužnije brdo
siromašne ovce prema tvrđini zagledane

kraj groblja borovi u krugu
sunce preko mirisnog koromača do križeva
blagi gavran u vjetru nošen prema snu

otporno poredane kuće u očekivanju
umornih težaka iz vinograda na večeru

prestaje dan sa tornja zdravomarija

Prazna glagolska mjesta uvijek se mogu ispuniti sa *jest, stoji, postoji*. Za iskaz čistog trajanja to je, međutim, suvišno: stvar naliježe na stvar, imenica na imenicu bez ljepila. Boja se drži boje, tvar tvari, i jasnoća njihova odnosa prenosi se kratkim spajanjem imena. Modernost Andriane Škunce tražila se i nalazila u toj askezi u prijenosu slike, u paradoksu kojim se neomeđeno trajanje iskazivalo najvećom brzinom i kratkoćom. Događa se danas da, obratno, iz pjesme izostane središnja imenica, da se ona pojavljuje tek u naslovu, koji tako igra ulogu unaprijedne odgonetke; dok je cijela pjesma puna glagola što svoju imenicu objašnjaju i sastavljaju.

ZRCALO

Uvlači nas u dubinu iz koje je teško izaći. Prostor zajedno s nama stječe naličje u kojem zrači ista sjeta. Nekoliko se ponovljenih gesta ne da zaustaviti niti razlomiti.

Umnaža stvari i gomila usred svog velikog oka. Zrcali dvostruku sliku: vid koji ne nalazi i ruku koja prolazi mimo.

Neomeđeno trajanje rastavljeno je na glagolske radnje, na njihovo uvijek smrtno pulsiranje. Svakako su glagoli odlučni za strukturiranje pjesme Andriane Škunce u ono čemu se daje naziv pjesme u prozi.

Prevlast iskustva vremena i prozni oblik obilježuju, dakle, nove pjesme Andriane Škunce: a na stanovitoj razini ta su dva čimbenika povezana. Pjesma u prozi posjeduje svoju zanimljivu povijest u novijem pjesništvu, i uvijek označuje stanoviti otpor, svrab od „slobodnog stiha“, stid od važnosti koju ta razvezana forma sama sebi pridaje. Gotovo bi se reklo da je pjesma u prozi figuracijski problem. Ona svoje lomove i pokrate obavlja iznutra, konceptualno rješavajući ono što je cijelo jedno razdoblje nastojalo obaviti formom. Moglo bi se reći da je pjesma u prozi, kontinuiranim tokom svoga teksta, rezervat od diktature slobode i budućnosti. Istim tim kontinuiranim tokom ona je najuže vezana uz građu vremena. Silogizmi su na ovom mjestu vrlo perspektivni. Ipak, odustanimo od njih i spomenimo samo

da je u našoj novijoj poeziji upravo knjiga pjesama u prozi Tonka Maroevića *Primjeri*, svojim konceptualnim pokratama, odigrala ulogu koja se ne može dovoljno naglasiti, možda ulogu međaša dvaju vremena. Nove pjesme Andriane Škunce, makar na prvi pogled ne pokazuju izravne veze s tom Maroevićevom poezijom otprije petnaest godina, ipak spadaju u istu obitelj. Razlikujući se shvaćanjem jedinstva mjesta, vremena i radnje, dvije se knjige slažu u novoj figurativnosti koja nastaje unutrašnjim rezovima i (raz) stezanjima, u Maroevića na građi povijesti kulture kao osobne povijesti, u Andriane Škunce na građi osobnog vremena kao povijesti.

Uvažavajući kontinuitet teksta, pjesma u prozi uvažava kontinuitet pisanja. Tko se hvata njezina obzirnog okrilja, kao da dolazi u priliku da korakne prema historiji. Danas, doduše, korak prema historiji, poričući linearnu vremensku perspektivu, jest nešto vrlo moderno. Ipak, upravo zato što se ne otima tradiciji formalnim sredstvima, pjesma u prozi postavlja jake zahtjeve na novost druge vrste. Kome se učini da je Andriana Škunca ublažila svoj modernizam, neka oslušne kako je vrijeme njezine pjesme novost našeg pjesništva:

MAJKA NA PUTU IZ JEDNE U DRUGU PROSTORIJU

U kocki tame svaki put ureže istu crtu teškim hodom za koji se pridržava. Od ulaska u mrak do izlaska u drugu prostoriju oslanja se o nevidljivi putokaz.

Dan joj zapreka.

Noć, nasuprot, razbuđuje pribranost što nepogrešivo upravlja njenim pokretima. Ili je to navika koja se ponavlja mehanički: put odlaska i put povratka?

Ruka izabire, štap odmjerava.

Pomaže li joj nešto pri tom ili pak potreba da prijeđe svagda istu razdaljinu zrači čestice energije što je drugima nepoznata?

Slušam pucketanje poda, škripu vrata, putovanje se nastavlja. Jednakom upornošću nekoliko puta.

Pa ipak – dokle je i s kojom slavom stigla?

Dok je nekoć tvrdi i slani Pag u krupnim planovima zapremao okvire pjesama, danas je segment novo ispitivanje cjeline. Koliko anđela stane na vrh igle? Koliko trajanja u jedan hodnik, na jednu stepenicu? Koliko od otvorenih do zatvorenih vrata? Prema Carlosu Castanedi i njegovom don Juanu, zlatna prašina na moljčevim krilima jest prašina vječnosti. Zrno praha za Andrianu Škuncu otkriva danas dimenzije nenaseljene planete: koja privlači krvna zrna našeg postojanja.

Reklo bi se da nova figuracija Andriane Škunce spada u područje nove znanosti; cijelo ovo stoljeće objašnjavalo je umjetnost mikroskopom i inim rasudbenim instrumentima. Samo što je znanost Andriane Škunce neka još nedovoljno popularizirana kemija i fizika, akustika koja čuje ispod i iznad najnižih zvukovnih frekvencija, onako kako primitivni narodi u gibanju lišća razabiru govor svojih iščezlih, ili kako Konstantin Raudive čuje prazne magnetofonske vrpce. Moglo bi se govoriti i o novom simbolizmu, segmentiranom i jednokratnom, bez pretenzija na univerzalnu poučnost, ali s poticajima važećim za svačije kretanje među stvarima. Nove pjesme Andriane Škunce klasične su, reklo bi se, u smislu otpora prema slučaju i nježnosti prema nuždi. Jednostavnošću na koju se treba odvažiti, govorom stižu do nevidljivog i nečujnog, na što se također treba odvažiti; brišući granice pojma i predmeta, imena i tijela, osvajaju za riječi nove krajolike. Takva je sudbina riječi, ako se prepozna: ni da svijet mijenjaju, ni da ga tumače, nego da ga dopisuju.

Željka Čorak

Andriana Škunca

Rođena 1944. u Bjelovaru, ali je podrijetlom iz Novalje na otoku Pagu, gdje je provela djetinjstvo, a i danas živi veći dio godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirala je jugoslavistiku i komparativnu književnost. Zastupljena je u brojnim domaćim i stranim antologijama, a njezina poezija prevedena je na gotovo sve europske jezike.

Knjiga *Novaljski svjetlopis* (1999), s pedeset autoričinih fotografija prevedena je na njemački (*Lichtschrift von Novalja*, preveo Matthias Jacob, Daedalus Verlag, Münster, 2008) i češki (*Zvon ve studeni / Novaljsky' světlopis*, preveo Dušan Karpatski, Fori Prague, Praha, 2009).

Sastavila antologiju hrvatskih pjesama u prozi *Naša ljubavnica tlapnja*, sa Zvonimirom Mrkonjićem i Hrvojem Pejakovićem (1992).

O samoniklim maslinicima Luna, na otoku Pagu napisala je monografiju *Biblijski vrt / Sveta zemlja lunjskih maslina*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013), te knjigu poetskih eseja, putopisno dnevničkih zapisa *Hodopis rubovima otoka*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013).

Osim poezije piše književne kritike i poetske zapise o likovnim umjetnicima, a tijekom posljednja dva desetljeća posebno je zapažena kao umjetnička fotografinja. Njezin fotografski opus nadahnut je otočkim hodopisima. Tijekom višegodišnjih pješačenja krajolicima Novalje i otoka Paga, zabilježila je mnoge *neponovljive* ambijente i ugođaje. Srođena s otokom pjesnikinja nalazi trajnu inspiraciju u skrovitim i napuštenim mjestima u kojima je pohranjena energija otočkih žitelja, tragovi svakodnevnice i baštine.

Dosad je održala niz samostalnih izložbi u Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj i Češkoj. Fotografije su joj u više navrata prikazivane na HTV-u, u emisiji *Fotografija u Hrvatskoj*. Petar Krelja snimio je 2005. dokumentarni film u produkciji HTV-a pod nazivom *Andriana*, u kojem je kroz stihove predstavlja i kao vrsnu fotografinju.

Objavila je deset knjiga pjesama: *Do neba bijelo* (1969), *Kratka sjena podneva* (1973), *Pomaci, tišine* (pjesme u prozi, 1981), *Napuštena mjesta* (1985), *Druga strana zrcala* (pjesme u prozi, 1988), *Korijen zid kutija* (1992), *Zeleni prah* (pjesme u prozi, 1994, 1995), *Novaljski svjetlopis* (pjesme u prozi, s pedeset autoričinih fotografija, 1999), *Predivo sve užih dana* (izabrane pjesme, izbor i pogovor Zvonimir Mrkonjić, 2002), *Vrijeme se zanjihalo* (2015).

Nagrade: Nagrada Društva hrvatskih književnika Tin Ujević za najbolju zbirku pjesama za *Novaljski svjetlopis* (1999); Nagrada Vladimir Nazor za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada HAZU 2003. za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada Goranov vijenac za cjelokupni pjesnički opus (2006); Nagrada grada Novalje (2016); Nagrada Visoka žuta žita (Drenovci, 2018); Nagrada Vladimir Nazor za životno djelo (2020); Nagrada Kvirin za ukupan prinos hrvatskom pjesništvu (2020).

Biblioteka Online

knjiga 186

Andriana Škunca

POMACI, TIŠINE

© 2020 Andriana Škunca

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2020

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

Andriana Škunca

Objavljeno

30. studenog 2020.

ISBN 978-953-345-821-2 (HTML)

ISBN 978-953-345-822-9 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-823-6 (PDF)

ISBN 978-953-345-824-3 (MOBI)

Prvo izdanje

Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1981.